

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 1

щодо випуску «Кровавая вольница» серіалу «Легенди карного розшуку»

м. Київ

«20» січня 2016 р.

I. Обставини справи

До Незалежної медійної ради надійшло звернення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/34 від 11.01.2016) з проханням оцінити на відповідність ч. 2 ст. 9 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» зміст серії «Кровавая вольница» з серіалу «Легенди карного розшуку», що демонструвався на телеканалі НТН (ТОВ «Телестудія “Служба інформації”») 12 грудня 2015 року в прайм-тайм.

2. Серіал «Легенди карного розшуку» («Легенды уголовного розыска», «ЛЮР»), відповідно до розміщеної на сторінці телеканалу НТН інформації¹, *«розповідає про життя в кримінальних колах, гучних кримінальних справах 40 — 50-х років, відомих бандитів і слідчих карного розшуку, оперативних співробітників і експертів-криміналістів»*. *«Кожна програма розкриває теми про диверсантів, боротьбу з фашистами, протистояння СМЕРШу і Абвера, шпигунство, післявоєнний голод та розгул бандитизму»*. Ведучий серіалу — Євген Сальников, мова — російська.

3. Анонс передач на телеканалі супроводжується закадровою озвучкою: *«Гучні кримінальні справи повоєнних років. Смертельний двобій правоохоронців і кримінального світу. Події, про які мовчать архівні справи. Історії, які стали легендами»*.

4. Кожна серія серіалу складається з показу ведучого, який, сидючи перед екраном, розповідає про обставини справи, показу сюжетів історичної реконструкції, а також документальних та архівних відео. Крім того в серіях цитуються документи без посилань на їхні повні реквізити та місце зберігання.

5. Інтер'єр, у якому ведучий веде передачу, декорований у стилі сталінських часів. Ведучий сидить за масивним столом, на якому стоїть чорний телефонний апарат та масивна попільниця (ліворуч), масивна настільна лампа (праворуч), а також аксесуари для письма. Перед ведучим лежать документи, з яких протягом передачі він зачитує цитати. На задньому плані за правим плечем ведучого на стіні висить мапа, поруч із нею — кабінетні куранти з боєм. За лівим плечем — книжкова шафа-вітрина. На нижній полиці відкритої частини шафи в серії, що є предметом розгляду, — портрет у профіль Фелікса Дзержинського. В серії «Убийца для

¹ http://ntn.ua/uk/products/programs/legendy_ug_ro

Бандери» на цьому місці виставлено портрет Йосипа Сталіна, а в серії «Проклятье старой ведьмы» портрети відсутні. Ведучий одягнений у френч і впродовж передачі курить. Усе вище зазначене сприяє створенню образу особи, що обіймає керівні посади в радянських репресивних органах.

6. Серія «Кровавая вольница» присвячена темі боротьби НКВС і СМЕРШ із українським підпіллям на території тодішньої Станіславщини (нині — Прикарпаття). Так, на початку випуску для введення глядача в історичний контекст диктор зазначає: *«27 июля 1944 года войсками Красной Армии был освобожден город Станислав, в последствии переименованный в Ивано-Франковск. С этого момента истребительными отрядами НКВД и СМЕРШ начались полномасштабные операции по ликвидации бандформирований, действующих в этом районе, а также многочисленных отрядов ОУН-УПА. Данные националистические структуры сумели поставить в свои ряды по некоторым данным за весь период борьбы с ними от 400 до 700 тысяч подпольщиков и бойцов»*. Продовжуючи введення в контекст, диктор зачитує: *«В то время, когда Красная Армия приступила к освобождению от фашистов оккупированной ими Европы и вела самые интенсивные и кровопролитные бои с врагом, у нее в тылу был практически открыт второй фронт»*.

В передачі ведеться розповідь про те, що троє працівників НКВС під прикриттям — як небезпечні рецидивісти на прізвиська Червонец, Леший та Валет — зімітували напад на охоронця в'язниці з метою втечі. Під час втечі вони взяли з собою арештованого юнака, який виявився українським підпільником на прізвисько Лебідь. У лісі після невдалої спроби юнака переконати співкамерників піти в підпілля шляхи розійшлися. Пізніше, за сюжетом, «бандою» були імітовані напади на магазин і сільський клуб. Але згодом через контактера вони запропонували підпільникам захопити військовий склад, що нібито погано охоронявся. Для цього вони домоглися зустрічі з командиром УПА на прізвисько Лис. Після того, як домовленості про напад було досягнуто, працівники НКВС під прикриттям домоглися другої зустрічі, щоб нібито «устаканить, как будет происходить дележ». Під час цієї зустрічі на підпільників УПА нападають і їх арештовує НКВС. Серія підсумовується тим, що *«операция по ликвидации националистического бандформирования прошла успешно. Около 30 боевиков удалось уничтожить, около 10 человек добровольно сдались в плен»*. Під час допитів було виявлено «спільників» із місцевого населення, а трійку «злочинців» — нагороджено орденом Червоної зірки.

У серії неодноразово наводяться нібито витяги з документів на підтвердження викладеної в ній інформації, але без жодних посилань на реквізити документів, зокрема місця їхнього зберігання (реквізити архівних справ, назви інших джерел, що були використані для цитування).

7. Усвідомлюючи той факт, що зазначена серія торкається чутливої для українського суспільства теми — діяльності руху опору під час Другої світової війни, Незалежна медійна рада не обмежилася при розгляді цієї справи виключно ч. 2 ст. 9 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 11. Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

2. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»:

«6. Держава гарантує реалізацію прав на інформацію, на вільне і відкрите обговорення суспільно важливих проблем із застосуванням телебачення і радіомовлення.

7. Держава всіма можливими законними засобами не допускає в інформаційних та інших телерадіопрограмах систематичного цілеспрямованого безпідставного загострення уваги на війні, насильстві і жорстокості, **розпалюванні** расової, національної та релігійної **ворожнечі або позитивного їх подання (трактування)**, а також забезпечує ідеологічний і політичний плюралізм у сфері аудіовізуальних засобів масової інформації» (ч. 6, 7 ст.3).

«6. Відповідальність за зміст програм та передач несе керівник телерадіоорганізації або автор (автори) програми та/чи передачі» (ч. 6. ст. 6).

«2. Мовник не має права розповсюджувати аудіовізуальні твори, у яких заперечується або виправдовується злочинний характер комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років в Україні, злочинний характер націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму, **створюється позитивний образ осіб, які обіймали керівні посади** у комуністичній партії (посаду секретаря районного комітету і вище), вищих органах влади та управління СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних

радянських республік (крім випадків, пов'язаних з розвитком української науки та культури), працівників радянських органів державної безпеки, виправдовується діяльність радянських органів державної безпеки, встановлення радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, переслідування учасників боротьби за незалежність України у XX столітті» (ч. 2 ст. 9).

«Редакційний статут телерадіоорганізації містить вимоги до створення та поширення інформації» (ч. 1 ст. 57):

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

- а) дотримуватися законодавства України та вимог ліцензії;
- в) поширювати об'єктивну інформацію;» (пп. а, в, ч. 1 ст. 59).

3. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»:

«2) пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів — публічне заперечення, зокрема через засоби масової інформації, злочинного характеру комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років в Україні, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму, поширення інформації, спрямованої на виправдання злочинного характеру комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, діяльності радянських органів державної безпеки, встановлення радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, переслідування учасників боротьби за незалежність України у XX столітті, виготовлення та/або поширення, а також публічне використання продукції, що містить символіку комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

3) **радянські органи державної безпеки** — Всеросійська надзвичайна комісія по боротьбі з контрреволюцією і саботажем, Всеукраїнська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією, спекуляцією, саботажем та службовими злочинами, Державне політичне управління, Об'єднане державне політичне управління, **Народний комісаріат внутрішніх справ**, Народний комісаріат державної безпеки, Міністерство державної безпеки, Комітет державної безпеки, їхні територіальні, функціональні, структурні підрозділи, а також безпосередньо підпорядковані цим органам бойові загони, охорона (варта), війська або спеціальні частини» (п. 2, 3, ч. 1, ст. 1).

«Пропаганда комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їхньої символіки визнається наругою над пам'яттю мільйонів

жертв комуністичного тоталітарного режиму, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму та заборонена законом» (ст. 3).

4. Пунктом 12 статті 1 Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» борцями за незалежність України у XX столітті визнаються особи, які брали участь зокрема в Українській повстанській армії.

5. Редакційний статут телеканалу НТН (ТЗОВ «Телестудія “Служба інформації”» в редакції від 07.08.2015: <http://ntn.ua/uploads/assets/files/statut.pdf>) передбачає таке:

2.1. Головним завданням Редакційної політики Товариства є забезпечення незалежності творчої діяльності Товариства, забезпечення точності, об'єктивності, неупередженості та збалансованості інформації, що розповсюджується Товариством, урахуванням інтересів та запитів глядачів телевізійних каналів, на яких Товариство здійснює своє мовлення, як на території України, так і за її межами.

2.2. Для досягнення головного завдання Товариство гарантує:

2.2.1 неухильне дотримання вимог чинного законодавства України, усвідомлюючи те, що дотримання законодавства України та міжнародних стандартів є неодмінною умовою цілеспрямованого і послідовного розвитку телевізійного мовлення Товариства;

3.1. *Будь-яка інформація, що розміщується на телевізійних каналах Товариства, повинна відповідати стандартам журналістики (телевізійної журналістики), бути точною та об'єктивною, оперативною та неупередженою, достовірною та збалансованою, з забезпеченням відокремлення фактів від коментарів та оцінок, повноти інформації, чіткості висловлювань тощо.*

3.3.1 Товариство не допускає розміщення телевізійних програм та передач, що спрямовані на систематичне цілеспрямоване безпідставне загострення уваги на війні, насильстві і жорстокості, розпалюванні расової, національної та релігійної ворожнечі або позитивного їх подання (трактування), а також забезпечує ідеологічний і політичний плюралізм у сфері аудіовізуальних засобів масової інформації.

3.7.1 Товариство докладає максимум зусиль, в межах звичайної ділової практики, для ретельної перевірки тієї інформації, що одержана від третіх осіб з метою розміщення на її телевізійних каналах.

3.7.4. При використанні інформації, одержаної від третіх осіб, слід робити посилання на джерело інформації чітко та однозначно.

III. Оцінка дотримання вимог законодавства та редакційного статуту

1. У серії «Кровавая вольница», так само як і в серії «Убийца для Бандеры», ведучий припускається таких висловлювань:

17:46:25² *«отрядами НКВД и СМЕРШ начались полномасштабные операции по ликвидации бандформирований, действующих в этом районе, а также многочисленных отрядов ОУН-УПА»;*

17:47:01 *«В то время Красная Армия приступила к освобождению от фашистов оккупированной ими Европы и вела самые интенсивные и кровопролитные бои с врагом, у нее в тылу был практически открыт второй фронт»;*

17:51:01 цитата з неозначеної «оперативной записки»: *«В связи с тем, что трое беглецов опасные рецидивисты, а четвертый — активный член бандформирования ОУН-УПА (...)»;*

17:58:38 *«Только с февраля 1944 до конца 45 годов западноукраинские подпольщики, националисты и боевики осуществили около 7 тысяч вооруженных нападений и диверсий против советских войск и административных структур, что составило 50 % от всех аналогичных акций, проведенных в тылах красной армии за этот период. Основу УПА составляли бывшие legionеры расформированных спецбатальонов “Нахтигаль” и “Роланд”, шуцманшафтбатальона 201, украинские полицаи и предатели, дезертировавшие из Красной Армии»;*

17:59:30 *«Свыше 60 % боевиков составляла сельская молодёжь»;*

18:18:10 закадровый голос: *«Пахан посмотрел в совсем юное лицо боевика»*

18:20:45 закадровый голос: *«Но вскоре он [Лис. — Прим.] уступил уговором молодого боевика, который (...)»;*

18:25:12 *«Они включали, в частности, прочесывание населенных пунктов в поисках раненых и укрывшихся бандеровцев и их пособников»;*

18:30:00 *«Операция по ликвидации националистического бандформирования прошла успешно. Около 30 боевиков удалось уничтожить. Около 10 сдалось в плен».*

У серії «Убийца для Бандеры»³ ведучий за кадром начитує такий текст:

01:38 *«В конце 40-х годов Бандера стал символом вооруженного сопротивления советской власти на Западной Украине. Его боевую организацию “Организацию украинских националистов” в Советском союзе называли не иначе как — бандеровцы”.*

² Тут і далі час подано за часом, позначеним моніторинговим відділом Національної ради з питань телебачення та радіомовлення.

³ <https://www.youtube.com/watch?v=pluns3IZajk>

У большей части населения советской Украины это имя ассоциировалось с расправами над советским начальством в Галичине, Волыне и Закарпатье» (див. прим. 2).

2. В обох серіях через використання негативно забарвлених слів «боевик», «бандеровец», а також шляхом перерахування (прирівнювання) учасників підпільного руху в одному ряду з бандформуваннями та кримінальним елементом формується негативний образ підпільників. Людей, що підтримували підпільників, також іменовано відверто негативним словом «пособники». Ба більше, вислів про відкриття «другого фронту» ставить ОУН та УПА на одні шаблі з фашистами, від яких звільняє Європу Червона армія. Особливий акцент робиться на те, що «бойовики» ОУН та УПА проходили навчання в Третньому рейху (див. прим. 2 з 4:46) і є вихідцями з нацистських батальйонів. Водночас офіцерів НКВС показано в нейтральному або навіть позитивному образі. Навіть те, що троє героїв епізоду мали кримінальне минуле й відсиджували тюремні строки, показується як корисний досвід, який дозволив перехитрити підпільників.

3. Не заглиблюючись у детальний аналіз історичної достовірності, все ж таки слід вказати на суттєві перегини і водночас замовчування історичних фактів. Так, автори не пояснюють необізаному глядачеві, чому учасники УПА проходили навчання в Третньому Рейху, для чого створювалися батальйони «Нахтігаль» і «Роланд», яка кількість осіб була в них, а також причини їх розпуску. Водночас фраза про те, що бійці німецьких (нацистських) батальйонів стали основою УПА, вочевидь справляє негативний образ УПА як посіпак нацистів. Також автори не пояснюють глядачеві мети створення ОУН та УПА, існування ОУН(б), ОУН(м), акцентуючи увагу виключно на силовому аспекті й обмежуючись виключно пропагандистськими радянськими (а нині й російськими) штампами про «бандерівців», «націоналістичні бандформування» тощо.

Згадку про сім тисяч нападів протягом 23 місяців (лютий 1944 — кінець 1945 років), що означає десять нападів на день, не можна вважати достовірною, оскільки джерело такої інформації не вказано ані під час передач, ані в їхніх титрах.

Також варто звернути увагу на згадку про настанови 3-го Надзвичайного великого збору ОУН. Так, диктор (18:19:37) зачитує текст: «Еще в сентябре 43-го так называемый Третий “Великий збір” Организации украинских националистов поставил перед ОУН задачи:

- совершенствование диверсионно-террористических актов в советском тылу;
- физическое истребление офицеров Красной Армии и войск НКВД, партийного и советского актива;
- нарушение нормальной работы Красной Армии путём разрушения фронтовых железнодорожных коммуникаций, поджёга воинских складов».

Проте зазначені настанови не містять таких положень, а обмежуються загальною тезою про звільнення від більшовицького ярма. Самі ж настанови більше нагадують декларацію щодо питань землі, праці, розвитку промисловості тощо.

Позиція авторів передачі щодо «дезертирів» із Червоної Армії, яких у лавах УПА було аж ніяк не менше, ніж із бійців вищезгаданих батальйонів, показує, що автори дотримуються позиції радянської історіографії й пропаганди.

4. Наданий Законом⁴ УПА правовий статус борців за незалежність України не є імунітетом від її критики чи висвітлення негативних, а почасти і злочинних діянь її бійців чи окремих підрозділів. Лише всебічне дослідження діяльності підпілля, як, власне, й діяльності Червоної армії дозволить суспільству переоцінити події Другої світової війни й відійти від нав'язаних пропагандою штампів. Серії, що стали предметом розгляду, не аналізують діяльності УПА й не висвітлюють якихось контраверсійних аспектів у діяльності її представників, натомість УПА дискредитується вже тому, що це противник радянських органів держбезпеки, з якими асоціюється й ведучий, що перебуває в образі чекіста. Демонізація УПА дискредитує саме право на опір збройній агресії з метою знищення незалежності України.

5. В сучасних історичних умовах (анексія Російською Федерацією Криму та підтриманий нею ж збройний конфлікт на сході України) заперечення права українців на державність, виправдовування знищення української незалежності, боротьби з тими, хто її відстоював протягом 1930–50-х рр. проти зовнішньої агресії, особливо якщо таке виправдовування здійснюється на користь радянського режиму (правонаступником якого вважає себе сучасний політичний режим у РФ), не може розглядатися інакше, як загроза національній безпеці України.

6. Незалежна медійна рада вважає, що виправдовування в серіалі «Легенди карного розшуку» діяльності радянських органів державної безпеки, встановлення радянської влади в окремих адміністративно-територіальних одиницях України та переслідування учасників боротьби за незалежність України у XX столітті **порушує ч. 2 ст. 9 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», ст. 3 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»** та може завдати істотної шкоди національній безпеці.

7. У серіалі «Легенди карного розшуку» широко показується прихильність авторів серіалу до радянських органів державної безпеки. Така прихильність подається в формі візуальних образів, у тому числі в образі ведучого, зображеного працівником репресивних органів. На думку Незалежної медійної ради, таке ставлення до радянських органів державної безпеки, в контексті його поширення аудіовізуальними засобами, може бути сприйнято як наруга над пам'яттю мільйонів жертв комуністичного тоталітарного режиму, яку заборонено законом.

⁴ ЗУ «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті»

8. Виходячи з того, що ведучий серії «Кровавая вольница» постає в образі представника каральних органів сторони конфлікту, а характеристики, дані УПА в цій серії («боевики», «пособники», «бандформирования»), та контекст подання інформації явно свідчать про упередженість авторів твору щодо діяльності українського підпілля⁵, це призвело до тенденційності й вибіркості в представленні подій, явищ, людей і загального історичного контексту. Самі серії подаються як історична реконструкція, базована на реальних подіях і документах. Глядача не попереджають про те, що особи, явища й події можуть бути цілком вигаданими.

9. Незалежна медійна рада наголошує, що робота журналістів регламентується не лише статтями Законів, але й низкою етичних та професійних правил, що вперше були визначені міжнародними медійними інституціями під егідою ЮНЕСКО. Крім цього, кожен із мовників визначає свої норми або правила роботи журналіста, які здебільшого перегукуються з міжнародними професійними та етичними стандартами. Першими зі ЗМІ такі правила у своїх редакційних політиках сформулювали в ВВС, вони базуються на неупередженості, об'єктивності й точності. Такі правила містяться й у цитованому вище Редакційному статуті НТН.

IV. Правові висновки

Незалежна медійна рада, розглянувши серію «Кровавая вольница» серіалу «Легенди карного розшуку» дійшла висновку про таке:

1. Порушення ч. 2 ст. 9 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», ст. 3 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

Автори серіалу, неприховано дотримуючись прорадянської позиції, використовуючи відповідні візуальні образи та пропагандистські кліше, неперевірену й неточну інформацію, вдалися до створення узагальнено негативного (демонізованого) образу УПА, рухів, що боролися за Незалежність України у ХХ ст., прирівнюючи їх до нацистських загарбників, терористичних та кримінальних угруповань. Таке трактування не може вважатися свободою академічної дискусії, яка захищається законом, за відсутності її як такої, а відтак є порушенням.

2. Порушення Редакційного статуту НТН.

⁵ При цьому звертаємо увагу на те, що вищезазначена законодавча заборона на виправдовування діяльності радянських органів держбезпеки, встановлення радянської влади в Україні та переслідування учасників боротьби за її незалежність не перешкоджає об'єктивному висвітленню відповідного конфлікту середини ХХ ст., оскільки ця заборона має обмежувати жорстку прорадянську упередженість, але не повинна заважати викладу історичних фактів. Такий об'єктивний виклад у межах, заданих законом, цілком досяжний за умови відсутності подання діяльності УПА з суто позитивного боку та уникнення оцінних суджень.

Поширення недостовірної, перекрученої, тенденційно підібраної інформації, спрямованої на формування образу героїв — офіцерів НКВС, і бандитів, бойовиків — щодо бійців УПА, порушує основне завдання Товариства (телеканалу НТН. — Прим.) щодо забезпечення точності, об'єктивності, неупередженості та збалансованості інформації, що ним розповсюджується (п. 2.1, 3.1).

Відсутність посилань на джерела, цитування вигаданих джерел, наведення даних, що не відповідають дійсності, порушує принцип точності й достовірності (пп. 3.7.1, 3.7.4.).

V. Соціальна роль та відповідальність медіа

1. Важливу роль медіа в розбудові демократичного та вільного суспільства визнано провідними міжурядовими й неурядовими організаціями. Медіа мають надавати суспільству повну й перевірену інформацію, що дозволяє громадянам здійснювати громадський контроль за органами державної влади та місцевого самоврядування, бути добре поінформованими для зважених рішень під час виборів та поза ними. Медіа також спроможні викривати корупцію та сприяти боротьбі з нею. Але таку важливу роль медіа як «вартових псів демократії» збалансовано вимогою до медіа та журналістів бути якомога більш акуратними й точними в наданні інформації. Медіа, зокрема, мають уникати поширення шкідливих стереотипів, мови ненависті, а також розпалення ворожнечі. Натомість шляхом надання збалансованої та перевіреної інформації медіа можуть сприяти становленню культури толерантності та діалогу⁶.

2. Саме з огляду на важливість забезпечення виконання медіа та журналістами своєї важливої соціальної функції запроваджено міжнаціональні та національні механізми захисту свободи медіа та журналістів, як-от: спеціальні правові норми в міжнародному та національному законодавстві, міжнародні уповноважені з питань свободи медіа, професійні об'єднання та громадські організації. **Державне регулювання медіа має відповідати високим стандартам захисту свободи вираження поглядів, яка, проте, може підлягати певним обмеженням.** Допустимі обмеження свободи вираження поглядів мають відповідати трьом критеріям: бути встановленими законом, мати на меті захист законного інтересу та бути необхідними в демократичному суспільстві.

3. Необхідність обмеження свободи слова або свободи медіа в демократичному суспільстві визначається, серед іншого, й контекстом, тобто тією політичною, культурною, соціальною та безпековою ситуацією, в якій перебуває на даний момент конкретне суспільство⁷.

4. Вже протягом майже двох років Україна перебуває у стані збройного конфлікту у зв'язку з агресією РФ, окупацією Криму та деяких районів Луганської й Донецької областей.

⁶ Параграф 84 та 91-92
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1835645&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

⁷ Так, наприклад, у відомому рішенні 1994 року Європейського Суду з прав людини OTTO-PREMIINGER-INSTITUT v. AUSTRIA Суд не визнав порушення статті 10 Конвенції через те, що відповідний контент ображав релігійні почуття певної частини суспільства.

Результатом цього є близько 10 тис. загиблих та 1,5 млн внутрішньо переміщених осіб⁸. Цей збройний конфлікт є надзвичайно травматичним досвідом для значної частини українського суспільства.

Дослідження показують, що під час конфліктів медіа відіграють одну з двох ролей: або сприяють розпаленню ворожнечі, або сприяють урегулюванню шляхом дотримання високих професійних стандартів у своїй роботі⁹.

5. До та під час конфлікту спостерігаємо використання РФ медіа (як російських, так і іноземних) як одного з інструментів ведення війни¹⁰. Поширення неправдивої, штучно сконструйованої інформації систематично використовується для створення з українського суспільства образу «ворога» та виправдання російської агресії в Україні. Між тим, як зазначають медійні експерти, зокрема, Ігор Яковенко, відомий російський журналіст і громадський діяч, значна частина пропагандистського контенту поширюється саме через розважальні матеріали та передачі. Важливим елементом такого контенту є демонізація «бандерівців» та спотворення української боротьби за незалежність у ХХ сторіччі. Ці штучно створені негативні образи стосуються не тільки неправильного викладення історичних подій, вони сприяють розпаленню сучасного конфлікту та загостренню суперечностей усередині українського суспільства, певна частина якого стала жертвою подібних залякувань у медіа. Відомі випадки, коли мешканці населених пунктів на лінії вогню, ризикуючи життям, відмовлялися залишати власні домівки через страх перед «міфічними бандерівцями» в інших регіонах України.

6. Навряд чи хтось буде заперечувати можливість вільної дискусії та дослідження української історії та боротьби за незалежність, у тому числі в ХХ сторіччі. Однак така дискусія й дослідження мають бути повними, акуратними, точними, представляти різні погляди й уникати шкідливих стереотипів. Слід докласти додаткових зусиль, щоб такі обговорення були також конфліктно чутливими. Концепція «вільного ринку ідей», яка ратує за практично нерегульовану суспільну дискусію через те, що нібито найкращою відповіддю на неправдивий контент є більше правдивого контенту, наразі зазнає суттєвої критики¹¹. Проблемою такого «вільного ринку ідей» є те, що найбільше шансів перемогти в нерегульованій дискусії буде в позиції, що вже є домінантною в суспільстві на момент початку такої дискусії. Логічно передбачити, що у випадку викладення суперечливих моментів української історії такою домінантною позицією буде позиція радянська — як штучно створювана та зміцнювана в українському гуманітарному просторі більшу частину ХХ сторіччя. В такій ситуації корисним внеском медіа могло би бути приділення більшої уваги нерадянським підходам до викладу й тлумачення історії України, поширення повної та всебічної інформації про історичні події,

⁸ <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16394>

⁹ <http://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2012/11/ims-voices-of-war-2006.pdf>

¹⁰ http://www.interpretermag.com/wp-content/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf

http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/in_english/analytical_report_counteraction_to_russian_information_aggression_joint_action_to_protect_democracy/

¹¹ Сторінка 22-23, Monroe E. Price “Free Expression, Globalism and the New Strategic Communication”, 2015 <http://www.cambridge.org/ua/academic/subjects/politics-international-relations/comparative-politics/free-expression-globalism-and-new-strategic-communication>

докладання зусиль для нівелювання суперечностей та шкідливих стереотипів усередині українського суспільства. Таким чином медіа могли би сприяти незалежному й демократичному розвитку України, вільному від травматичної спадщини репресивного радянського режиму.

Свобода — це перш за все усвідомлення власної відповідальності та можливості змінювати себе, суспільство й державу. Свобода медіа мала би означати свідомий вибір на користь професійної, етичної та відповідальної журналістики.

VI. Підсумок

Незалежна медійна рада вважає, що в серії «Кровавая вольница» серіалу «Легенди карного розшуку» викладено інформацію, яка підлягає встановленому законом обмеженню щодо розповсюдження з мотивів захисту законних інтересів (національної безпеки України в умовах агресії з боку Російської Федерації та недопущення принизливого й нелюдського поводження з жертвами репресивного радянського режиму та їхніми нащадками). Таке обмеження є необхідним у демократичному суспільстві з метою уникнення розпалення ворожнечі, забезпечення національної безпеки в умовах збройного конфлікту та іноземної агресії, а також підтримання професійних та етичних стандартів у медіа.

Результати голосування: «За» - 13;

«Проти» - 1;

«Утримуюсь» - 0.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай

Секретар Незалежної
медійної ради

Роман Головенко